

Көне философия және қазақ дүниетанымы

Х

Орындаған: Нақыпбекқызы Бақнұр, Мырзағұлов
Дияс, Мұса Нұрсұлу.

Көне грек философиясы және оның маңызы

Көне грек философиясы – әлемдік философиялық ойдың негізін қалаған маңызды кезең. Грек философиясы б.з.б. VII ғасырда пайда болып, ғылыми көзқарастардың қалыптасуына ықпал етті. Бұл кезеңде философтар әлемнің құрылымын, адамның орнын, танымның мәнін түсіндіруге тырысты.

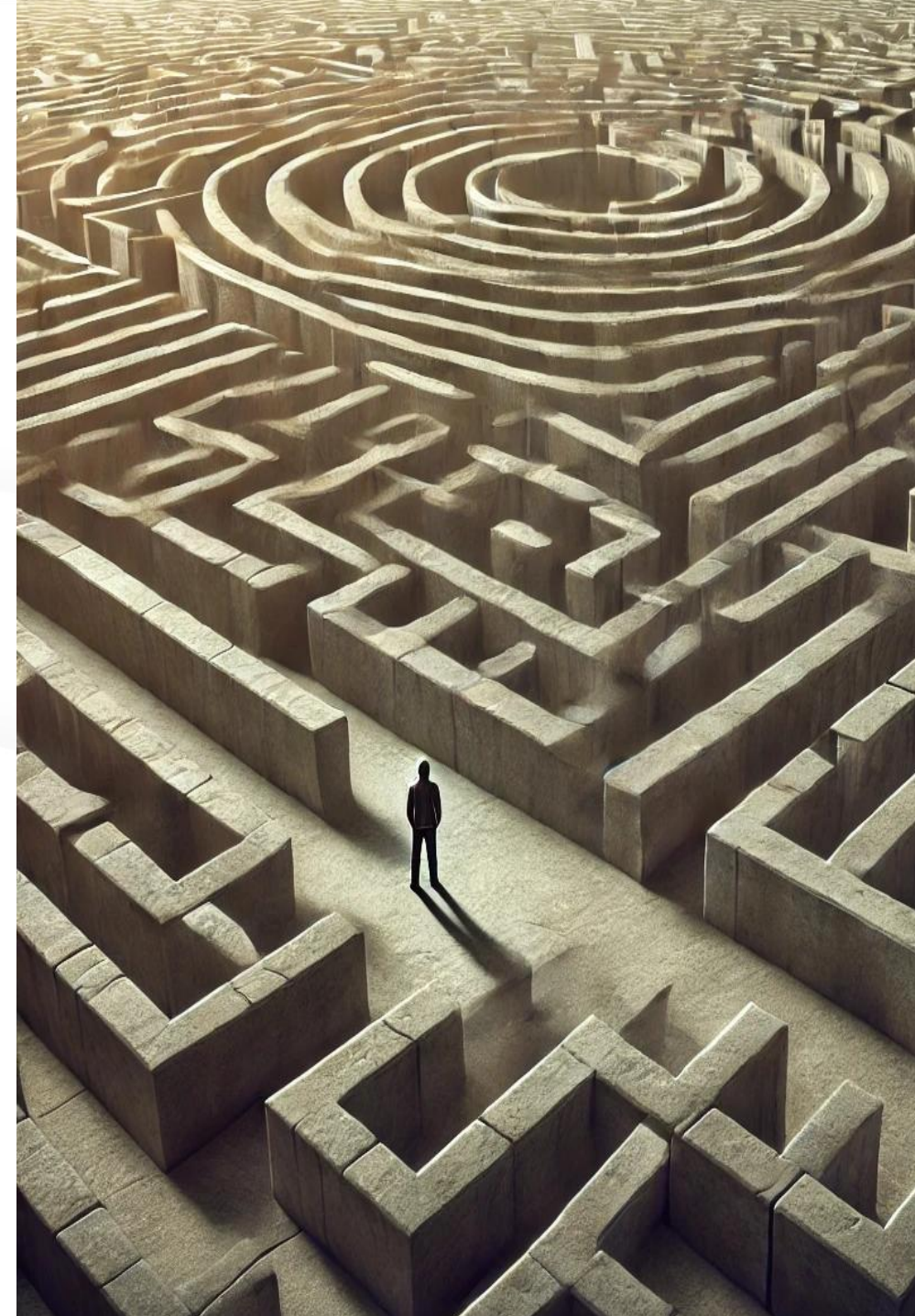
Грек философиясы үш негізгі кезеңге бөлінеді:

1.Натурфилософия (б.з.б. VII-V ғғ.) – Табиғатты зерттеуге бағытталған. Өкілдері: Фалес, Анаксимандр, Анаксимен.

2.Классикалық философия (б.з.б. V-IV ғғ.) – Сократ, Платон, Аристотель сияқты ұлы ойшылдар шықты.

3.Эллинистік философия (б.з.б. IV-II ғғ.) – Стоицизм, эпикурейшілдік, скептицизм сияқты бағыттар пайда болды.

Көне грек философиясы логика, этика, эстетика сияқты салалардың негізін қалады және бүкіл әлемдік философияның дамуына үлкен әсер етті.

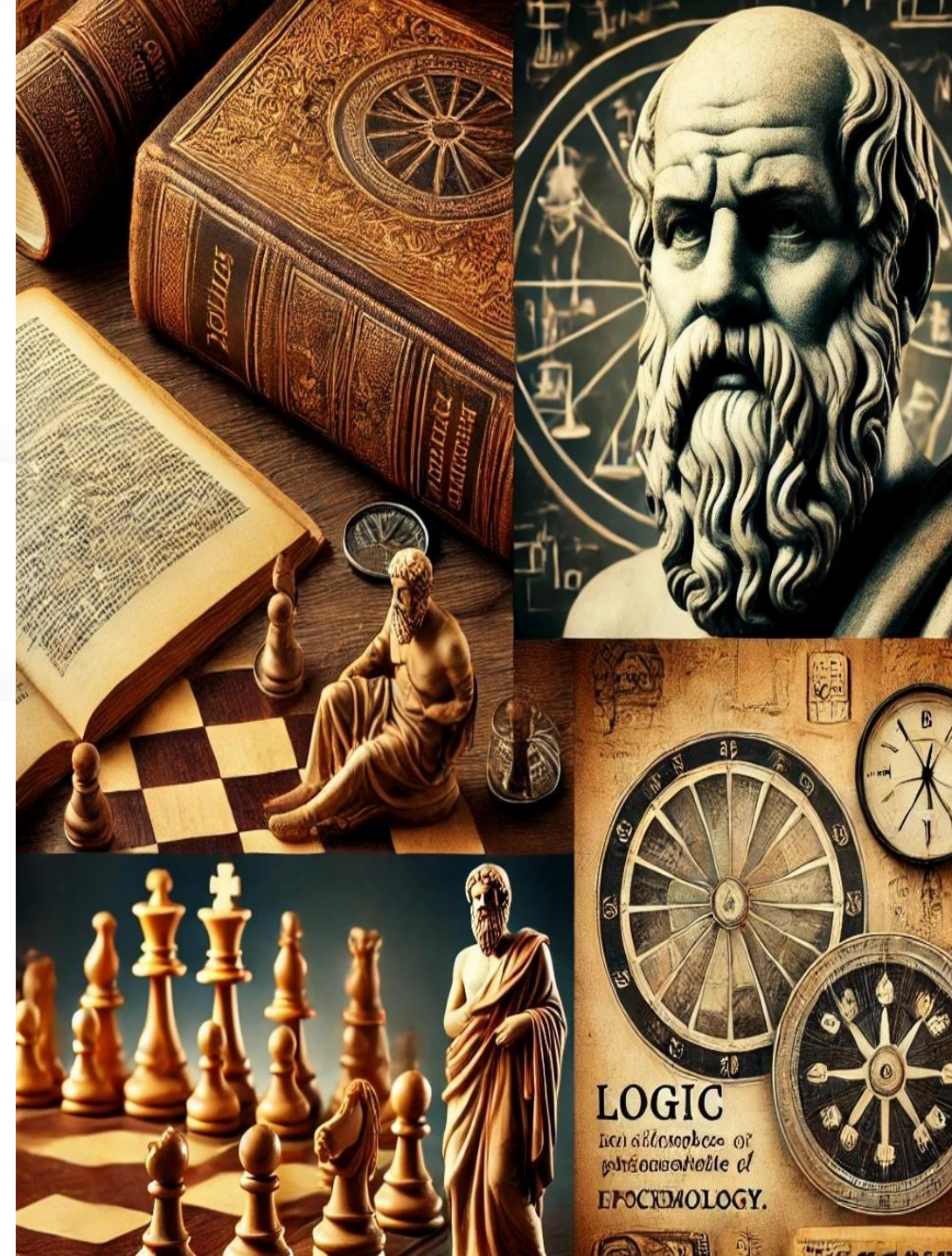

Көне грек философиясының негізгі өкілдері

Сократ (б.з.б. 469–399 жж.) – этика мен адамгершілікті зерттеді, "Менің білетінім – мен ештеңе білмейтінім" деген қағидасымен танымал.

Платон (б.з.б. 427–347 жж.) – идеализмнің негізін қалады, "Мемлекет" атты еңбегінде әділеттілік пен билік туралы жазды.

Аристотель (б.з.б. 384–322 жж.) – ғылымдардың жіктелуін жасады, логиканың негізін қалады, "Алтын орта" қағидасын ұсынды.

Ежелгі Үнді философиясының ерекшеліктері

01

Рухани және діни сипат

Брахманизм, индуизм, буддизм философиямен қатар дамыды.

02

Космологиялық көзқарас

Әлем шексіз, адам өмірі карма заңына бағынады.

03

Қайта туылу және карма заңы

Әр адамның қазіргі өмірі оның өткен істерінің нәтижесі.

04

Йога мен медитация

Таным мен өзін-өзі жетілдірудің маңызды тәсілдері.

04

Синтез

Әртүрлі пікірлерді біріктіру
және жалпылау.

05

Тәжірибелік әдіс

Философияны
практикамен
байланыстыру
(прагматизм).

Ежелгі Үнді философиясының мектептері

Ортодоксалды (ведалық) мектептер:

- **Ньяя** – логика және таным мәселелері.
- **Вайшешика** – атомдық теорияны ұсынған.
- **Санкхья** – материя мен рухтың байланысы.
- **Йога** – рухани жетілу жолын көрсетеді.
- **Миманса** және **Веданта** – ведалық мәтіндерді түсіндіру.

Ортодоксалды емес (буддизм, джайнизм, чарвака):

- **Буддизм** – нирванаға жету және төрт ақиқат туралы ілім.
- **Джайнизм** – ахимса (зиян келтірмеу) қағидасын ұстану.
- **Чарвака** – материалистік көзқарасты жақтаған.

Көне Қытай философиясының негізгі бағыттары

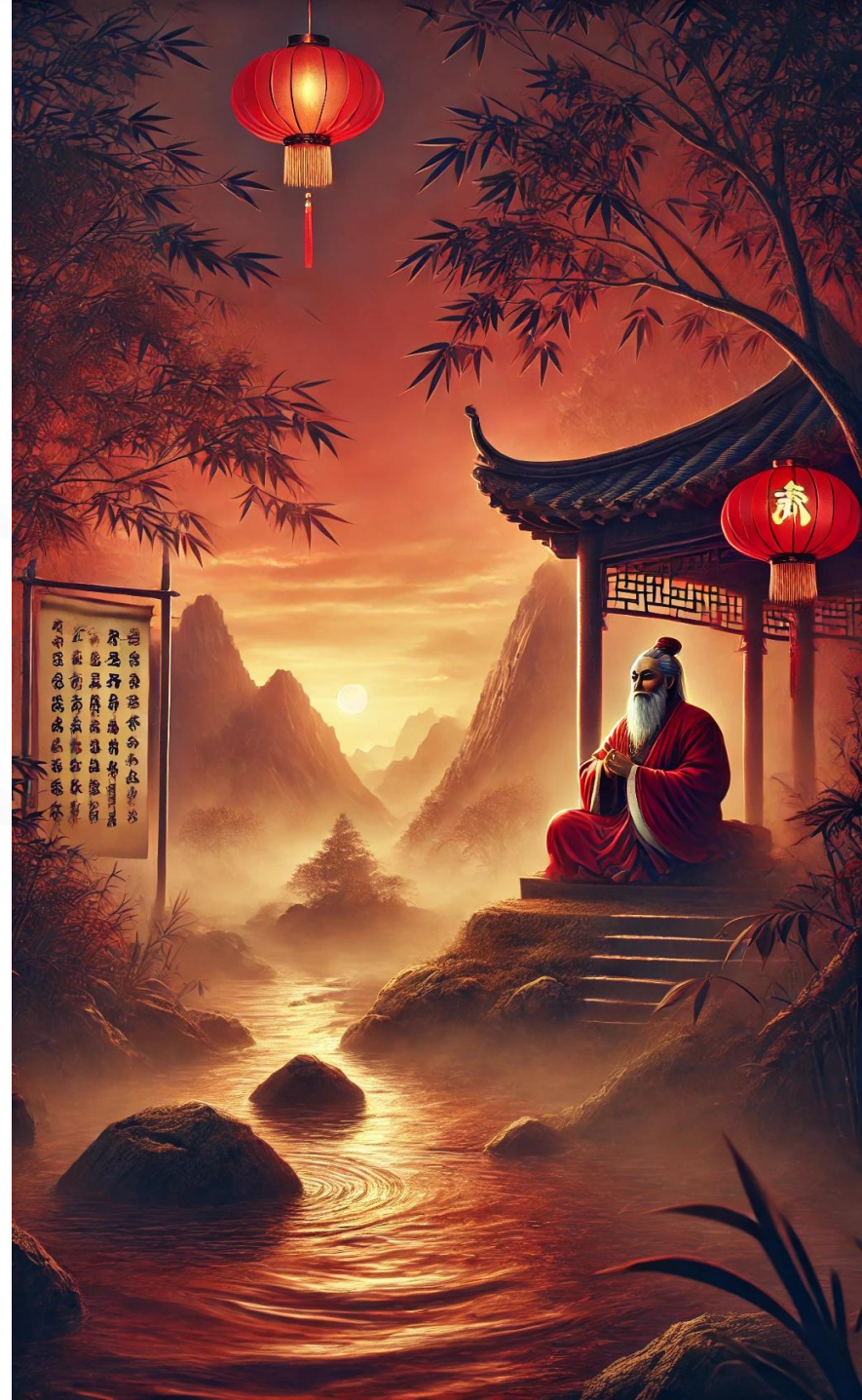
Қытай философиясы б.з.б. I мыңжылдықта қалыптасты. Оның негізгі бағыттары:

1.Конфуцийшілдік – этика мен моральды жоғары қояды (Конфуций).

2.Даосизм – табиғатпен үйлесімді өмір сүруді үйретеді (Лао-цзы).

3.Легизм – қатаң заңдар арқылы тәртіп орнатуды ұсынады (Шан Ян, Хань Фэй-цзы).

4.Моизм – бәрін тең көру және бейбітшілікті насихаттайды (Мо-цзы).

Қазақ дүниетанымының негізгі ұғымдары

Қазақ философиясы табиғатпен үйлесімділікке, көшпелі мәдениетке негізделген. Оның негізгі ұғымдары:

- Табиғатпен үндестік** – қазақтар табиғатты киелі деп санаған.
- Төрт құбыла** – батыс, шығыс, оңтүстік, солтүстік бағыттарының маңызы.
- Ата-баба рухы** – ата-ананы сыйлау және рухани байланыс.
- Кеңістік пен уақыт** – қазақтар "жарық дүние", "аруақ", "қызыр" ұғымдарын қолданған.

Қазақ дүниетанымы ауызша дәстүрге негізделген. Белгілі ойшылдары:

- **Қорқыт ата** – өмір мен өлім туралы толғаныс жасаған.
- **Әл-Фараби** – шығыстың ұлы ойшылы, логика мен музыка теориясын зерттеген.
- **Қожа Ахмет Ясауи** – сопылық ілімді насихаттаған.
- **Абай Құнанбайұлы** – адамгершілік пен рухани кемелдік туралы жазған.

Қорытынды

Философия – адамзаттың дүниені тану құралы. Грек, үнді, қытай философиялары әлемдік ойдың дамуына үлкен үлес қосты. Қазақ дүниетанымы табиғатпен және руханиятпен тығыз байланысты. Әрбір философиялық дәстүр адамның өмірін түсінуге көмектеседі.

Назарларыңызға рахмет!